

DŽEJMS PATERSON
I RIČARD DILALO

SUĐENJE

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

James Patterson and Richard DiLallo
ALEX CROSS'S TRIAL

Copyright © 2009 by James Patterson
This edition published by arrangement with Little, Brown
and Company, New York, New York, USA. All rights
reserved.
Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Posvećeno Suzan, naravno

Predgovor *Suđenju*

Nekoliko meseci pošto sam obišao pola sveta jureći opasnog ubicu koga zovu Tigar, počeo sam ozbiljno da razmišljam o knjizi koju već godinama želim da napišem. Već sam za nju smislio i naslov: *Suđenje*. Prethodna knjiga koju sam napisao govorila je o ulozi forenzičke psihologije u hvatanju serijskog ubice Garija Sonedžija. *Suđenje* će biti sasvim drugačije i na izvestan način čak i strašnije.

U porodici Kros usmena istorija je vrlo živa, i to zahvaljujući mojoj babi Redžini Kros, koju u kući i susedstvu svi zovemo Nana Mama. Nanine čuvene priče pokrivaju pet decenija koje je provela kao učiteljica u Vašingtonu – teškoće s kojima se suočavala onih godina nemira zbog građanskih prava, međutim i bezbroj priča prenesenih iz vremena pre nego što je rođena.

Jedna od tih priča – a to je ona koju sam najbolje upamtio – govori o njenom stricu, koji je rođen i živio veći deo života u malom gradu Judori u Misisipiju. Taj čovek – Abraham Kros – bio je jedan od najboljih igrača bejzbola svoga vremena; nekad je igrao za *Filadelfija pitijanse*. Abraham

je bio deda moje rođake Mudi, jedne od najupečatljivijih i najomiljenijih ličnosti naše porodične istorije.

Ono o čemu se sada osećam prisiljen da pišem odigralo se u Misisipiju u vreme kada je Teodor Ruzvelt bio predsednik, početkom dvadesetog veka. Verujem da će ta priča pomoći da se rasvetli zbog čega je u ovoj zemlji, čak i danas, mnogo crnih ljudi gnevno, povređeno i izgubljeno. Osim toga, smatram da je važno da ovu priču sačuvam za svoju porodicu, nadam se i za vašu.

Glavna ličnost romana jeste čovek kog je moja baba poznavala ovde u Vašingtonu, mudar i hrabar advokat po imenu Ben Korbet. Na našu sreću, Korbet je o svojim neverovatnim iskustvima pisao dnevnik u prvom licu, te je tako opisao i suđenje koje se održalo u Judori. Nekoliko godina pre nego što je umro, gospodin Korbet je te dnevnik dao Mudi. Na kraju su oni završili u rukama moje babe. Podozrevam da je Korbetu ono što se dogodilo u Misisipiju bilo isuviše lično i bolno da bi to pretočio u knjigu. Međutim, verujem da nikada nije bilo bolje vreme da se ispriča ova priča.

Prvi deo

DOBROG ČOVEKA JE TEŠKO NAĆI

Prvo poglavlje

„NEKA VISI dok ne umre!“

„Izvedite je i odmah je obesite! Sam ću to uraditi!“

Tras! Tras! Tras!

Sudija Otis L. Voren koristio se čekićem s takvom srdžbom da sam pomislio da će probiti rupu na svom stolu.

„Tišina u sudnici!“, povikao je sudija. „Mir ili ću, tako mi boga, sve vas nitkove zatvoriti zbog nepoštovanja suda.“

Tras! Tras! Tras!

Nije vredelo. Vorenovu sudnicu su preplavili nezadovoljni beli građani koji su jedino želeli da vide mog klijenta kako visi. Neka dvojica s leve strane započela su skandiranje koje su ubrzo prihvatili i ostali:

Nije bitno gde. Nije bitno kako.

Samo da Grejsi Džonson visi tako!

Od povika nekolicine iz bele većine strujala je po galeriji s obojenom publikom takva jeza da se jedna žena onesvestila pa su morali da je iznesu.

Još jedan udarac čekićem. Sudija Voren je ustao i dreknuo: „Gospodine Lumise, izvedite iz moje sudnice *i iz zgrade* sve one iz odeljka za obojene.“

Nisam mogao ni trenutak više držati jezik za zubima.

„Časni sudijo, ulažem prigovor! Ne vidim da ijedan od obojenih ljudi izaziva nemir ili da ne poštuje sud. Gužvu prave belci u prvim redovima.“

Sudija Voren me je mrko pogledao preko naočara. Zastrašujućim izrazom lica ućutkao je prostoriju.

„Gospodine Korbete, moj posao je da odlučim kako ću održavati mir u svojoj sudnici. Vaš posao da je zastupate svog klijenta – i da vam kažem, s moje tačke gledišta, njoj je potrebna sva moguća pomoć.“

S tim sam morao da se složim.

U početku sam mislio da ću doći do lake pobeđe u slučaju *Okrug Kolumbija protiv Džonsonove*, ali se sve brzo pretvaralo u propast za Grejsi i njenog sve bespomoćnijeg branioca Bendžamina E. Korbeta – a to sam ja.

Grejsi Džonson se sudilo za ubistvo Lidije Davenport, imućne belkinje koja se kretala u vašingtonskom visokom društvu, i to tako visokom da izaziva vrtoglavicu. Još gore, Grejsi je crkinja optužena za ubistvo svoje bogate bele poslodavke.

Bilo je to 1906. godine. Čak i pre nego što se sve okončalo, strepeo sam da će obesiti Grejsi.

Morao sam da pazim da i mene ne obese pride.

Drugo poglavlje

„NEĆU DOPUSTITI još jedan izgred“, rekao je sudija Voren posmatračima. Onda se okrenuo prema meni i pogledao me u oči. „A predlažem da vi, gospodine Korbete, pažljivije birate prigovore.“

„Razumem, časni sudijo“, rekao sam i otad držao jezik za zubima.

„Gospodine Ejmse, možete nastaviti s ispitivanjem optužene.“

Karter Ejms, gradski pravobranilac, bio je starčić visok oko metar i po. Odlučno je koračao do mesta svedoka, kao da ima svih metar i devedeset.

„Nego, Grejs, vratimo se na poslepodne o kome je reč, dvadeset trećeg maja. Nije li tačno da si u svom svedočenju – pre nego što je, nažalost, nastao prekid – u suštini priznala ubistvo gospođe Davenport?“

„Izvinite, gospodine, nisam rekla *ništa slično*“, odbrusila je Grejsi.

„Molim da sudski stenograf pročita svedočenje gospođice Džonson dato nekoliko trenutaka pre prekida u sudnici.“

„Evo ga preda mnom, Karteru“, rekao je stenograf.

Sjajno. Ejms i sudski stenograf su se znali po imenu. Teško je reći koji su delovi Grejsinog svedočenja bilo izostavljeni ili „popravljeni“.

Stenograf je okretao stranice u svom notesu, pa počeo da čita jednoličnim glasom.

„Gospođa Davenport je oduvek bila zla starica. Nikad ni za koga nije imala lepu reč. Ako mene pitate, dobila je šta zaslužuje. Dan pre nego što je ubijena, rekla mi je kako se sprema da me otpusti jer sam tako glupa da ne znam s koje strane tanjira stoji viljuška za ribu. Bila je zla stara veštica, eto šta je bila. Kažem vam ja, dobila je šta zaslužuje.“

Skočio sam sa stolice.

„Časni sudijo, očigledno moja klijentkinja nije mislila...“

„*Sedite*, gospodine Korbete.“

Imao sam još nešto da kažem – jednostavno sam morao to da istresem.

„Časni sudijo, tužilac namerno izvrće reči moje klijentkinje.“

Karter Ejms mi se okrenuo s osmehom. „Ta ništa ja, gospodine Korbete, ne izvrćem. Vaša klijentkinja je jasno rekla. Nemam više pitanja, časni sudijo.“

„U tom slučaju, sud prekida s radom zbog dvočasovne pauze, kako bismo mogli da popijemo po čašu hladnog čaja i ručamo“, rekao je sudija. „Čini mi se da je gospođa Voren rekla da je danas na jelovniku moja omiljena piletina s povrćem u testu.“

Tras! Tras! Tras!

Treće poglavlje

DVOČASOVNA PAUZA za ručak pre nego što smo Karter Ejms i ja izneli završne reči činila se bar dvaput duža. Nikada nisam imao mnogo apetita dok traje postupak, tako da sam prekid proveo šetajući ulicama oko sudskog trga i brišući lice i vrat maramicom.

Vašington je zahvatio mučan talas vreline, a tek je bio jun. Vazduh je bio gust i vlažan poput nekog letnjeg posledneva kod kuće, u Misisipiju. Konji su posrtali upregnuti u kočije. Dame iz visokog društva otkazivale su poslednevne čajanke i provodile slobodno vreme zaronjene u hladne kupke.

Kod kuće u Judori retko sam morao da nosim celo advokatsko odelo s visokim, čvrsto uštirkanim okovratnikom, i sve one kopče i tregere. Dole na jugu, ljudi znaju kako da prežive vrućinu: kreću se polako i nose laganu odeću.

Mora da je bilo trideset pet stepeni kada smo se konačno vratili u sudnicu. Moderni električni ventilatori jedva su i pokretali vazduh. Grejsino lice je bilo obliveno znojem.

Sudija je ušao. „Jeste li spremni, gospodo?“

Karter Ejms je prišao sudijskom stolu. Razvukao je usta u širok prijateljski osmeh i nagnuo se prema predsedniku porote. Ejms je s pravom bio čuven po dramatičnosti i nakićenom govorništvu u završnim rečima u slučajevima ubistava.

„Gospodo, želim da mi se pridružite na važnom putu“, rekao je onim jasnim, punim glasom. „Pre nego što krenemo, odaću vam tajnu o našem odredištu – o kraljevstvu istine. Malo njih koji pođu na putovanje ka kraljevstvu istine ikada stignu do odredišta. Međutim, danas vam, gospodo, obećavam da ćemo tamo stići.“

Plavičast dim cigare sudije Vorena, one za posle ručka, lebdeo je vazduhom oko pomodnog malenog gradskog pravobranioca. Ovaj je lagano koračao pored odeljka za porotu, okretao se pa išao na drugu stranu.

„Nećemo sami putovati, gospodo. Naši saputnici na ovom putu nisu otmeni. Oni ne nose finu odeću i ne voze se prvom klasom. Naši saputnici, gospodo, jesu činjenice ovog slučaja.“

Što se tiče metafora, meni su delovale prilično glupo, ali porotnici su ih očigledno gutali. Potrudio sam se da upamtim kako treba da prospem još više splaćina nego što sam prvobitno nameravao. To je najmanje čime sam mogao da doprinesem Grejsi i njenim izgledima.

„Šta nam govore činjenice ovog slučaja ubistva?“, upitao je Ejms produbljenim glasom. „Prva činjenica je ovo: Grejs Džonson samo što nije priznala zločin ubistva, baš ovde, danas, pred svima nama. Čuli ste je kako priznaje najjači motiv, osećanje mržnje i gorke ozlojeđenosti koje je gajila prema svojoj poslodavki.“

Upeo sam se svim silama da se uzdržim da ne skočim i ne uzviknem: „Prigovor!“ Ranije upozorenje sudije Vorena zadržalo me je na sedištu.

„Druga činjenica govori čak i glasnije. Grejs tvrdi da je Lidija Davenport vikala na nju. Gospodo, dozvolite mi da ponovim tu šokantnu tvrdnju. Lidija Davenport se usudila da vikne na ženu koja je voljno bila zaposlena u njenom domaćinstvu. Drugim rečima, gospođa Davenport je zasluzila da umre jer je viknula na *služavku!*“

Ejms nije samo bio vešt glumac; i te kako je umeo da žonglira činjenicama.

„Sada, prijatelji, dozvolite da vam prozbori još jedna činjenica: činjenica da je sud odredio jednog od najboljih mladih prestoničkih branilaca da zastupa Grejs Džonson. Sada pazite, ovako i treba da bude. Neka najgori među nama ima najbolju odbranu koja se može pribaviti novcem – zapravo vašim novcem od poreza. Nemojte, međutim, dozvoliti da vas mladi gospodin obmane. Nemojte dozvoliti da vas njegove lepe reči prevare. *Reći ću vam šta će on pokušati da uradi.*“

Ravnodušno je mahnuo rukom prema meni, kao da sam ja muva što mu zuji oko glave.

„Gospodin Korbet će pokušati da baci sumnju na ove *očigledne činjenice*. Reći će vam da je kuća Davenportovih krcata zaposlenima koji su mogli ubiti Lidiju Davenport.“

Ejms se okrenuo oko svoje sićušne ose i uperio krivi prst u moju klijentkinju.

„Ali činjenica *jeste* da samo jedna osoba u toj kući naglas priznaje, jasno i glasno, da ima motiv za ubistvo. *I ta osoba sedi baš ovde! Grejs Džonson!*“

Došetao se do tužiočevog stola i podigao pohabanu smeđu Bibliju. Otvorio ju je na stranici koju je, činilo se, znao napamet, i počeo naglas da čita.

„*Ako vi ostanete na mojoj besedi, zaista ćete biti učenici moji, i poznaćete istinu, i istina će vas izbaviti.*“*

* Jevandelje po Jovanu, 8:31–32. (Prim. prev.)

Naglim zamahom je zatvorio Bibliju i visoko je podigao. „Gospodo, stigli smo. Naše putovanje je završeno. Dobro došli u kraljevstvo istine. Jedina moguća presuda jeste: kriva je.“

Glupi gad! Karter Ejms mi je upravo uništio završnu reč.

Četvrto poglavlje

VRAĆAJUĆI SE NA svoje mesto, sićušni tužilac mi se ovlaš osmehnuo, a oči su mu pobedonosno svetlucale. Osetio sam da mi se grči stomak.

Međutim, bio je red da ja govorim i po mogućstvu jednoj ženi spasem život.

Počeo sam jednostavnim iznošenjem činjenice da niko nije video ubistvo, pa sam razmotrio druga sumnjiva lica: irskog baštovana, sekretara gospođe Davenport i njenog poslužitelja – a svi oni su prezirali svoju poslodavku i mogli lako da izvrše ubistvo. Naravno, svi su oni bili belci.

Zatim, pošto mi je Karter Ejms zasenio pokušaj da ostavim utisak, rešio sam da završim u drugom pravcu, i to smealom i rizičnom, zbog čega sam osećao da mi se šake tresu.

„Dakle, pre nego što se svi povučete u porotničku sobu, uradiću nešto što se ne radi često. Gospodin Ejms je izjavio da vas vodi u carstvo istine, ali činjenica *jeste* da uopšte nije stigao ni blizu odredišta koje pominje. Izostavio je najznačajniju istinu. Nije ni pomenuo pravi razlog zbog kog se Grejsi Džonson suočava s mogućnošću da izgubi život.

Taj razlog vam je poznat. Ne moram čak ni da ga izgovorim. No svejedno ću ga reći.

Grejsi Džonson je obojena. Zato je ovde. To je jedini razlog što je ovde. Onog dana je ona bila jedina obojena prisutna u domaćinstvu Davenport.

I eto. Ona je crnkinja. Vi ste, gospodo, belci. Svi očekuju da će bela porota uvek osuditi crnog optuženika. Ipak, ja znam da to nije istina. Mislim – zapravo zaista verujem – da ste časniji od toga. Imate toliko poštenja da prozrete šta to tužilac pokušava da uradi, a to je da krivicu natovari na nevinu ženu čiji je jedini zločin to što vam je iskreno ispričala kako joj je poslodavka bila jedna opaka starica.

Zar ne vidite šta smo otkrili? Izvukli smo *najznačajniju* činjenicu. A ta činjenica, činjenica da je Grejsina koža crna, ne bi nikako trebalo da utiče na vašu odluku.

Tako kaže zakon u svim državama Unije. Javi li se kod vas i najmanja sumnja u to da Grejsi Džonson treba da bude pogubljena, *morate... glasati... za... oslobađajuću... presudu.*“

Pošao sam na svoje mesto, ali sam se okrenuo i prišao stolu Kartera Ejmsa.

„Mogu li, Kartere?“

Podigao sam Bibliju, preleteo neke stranice dok nisam naizgled pronašao stih koji sam tražio u knjizi. Niko nije morao znati da ga navodim iz glave:

„*Radost je pravedniku činiti što je pravo.*“*

Sklopio sam Sveto pismo.

* Priče Solomunove, 21:15. (Prim. prev.)

Peto poglavlje

KARTER EJMS MI JE gurnuo pod nos svoju srebrnu pljosku s burbonom. „Popij gutljaj, Bene. Zaslužio si, sinko. Bio si dobar.“

Kakav li smo samo prizor predstavljali za karikature – Ejms jedva metar i po, ja metar i devedeset – dok smo stajali jedan pored drugog u mermernom hodniku pred sudnicom.

„Ne, hvala, Kartere. Radije bih da ostanem trezan kad se pročita presuda.“

„Da sam na tvom mestu, ne bih ostao trezan.“ U glasu mu se osećala zgrušana mešavina šlajma i viskija. Kad je primeo pljosku ustima, iznenadio sam se što mu vidim polumesece znoja pod miškama. U sudnici je izgledao hladno kao santa leda.

„Vraški dobro si izneo završnu reč“, primetio je. „Mislim da si ih nakratko zaneo. Ali onda si ubacio ono o obojenima. Zašto si morao da ih podsećaš? Zar misliš da nisu primetili da je crna kao čunak?“

„Učinilo mi se da jedan ili dvojica nisu progutali tvoj motiv“, odvratio sam. „Samo jedan je dovoljan da obese noseve.“

„A dvanaestorica da se obesi *ona*, znam to još kako.“

Otpio je još jedan gutljaj iz pljoske pa se spustio na klupu. „Sedi, Bene. Hoću *s tobom* da razgovaram, a ne s tvojom zadnjicom.“

Seo sam.

„Sinko, dobar si mladi advokat. Učio si na Harvardu i sve ostalo – jednog dana ćeš postati još bolji“, rekao je. „Ipak treba da shvatiš da je Vašington južnjački grad. Južnjaci smo isto koliko i ono mesto odakle si ti, tamo u bestragiji, u Misisipiju.“

Iskrivio sam lice i zavrteo glavom. „Kartere, radim samo ono što smatram da je ispravno.“

„Znam da to radiš. Upravo zbog toga svi misle da si glupa osetljiva budala i ljubitelj crnja.“

Pre nego što sam krenuo da branim baš sve u šta verujem, iz sudnice je provirio policajac. „Porotnici se vraćaju.“

Šesto poglavlje

NEZGRAPNI GVOZDENE OKOVI oko gležnjeva Grejsi Džonson bučno su zveckali dok sam joj pomagao da ustane za stolom odbrane.

„Hvala vam, gospodine Korbete“, šapnula je.

Sudija Voren ju je pogledao s visine kao da je bog. „Gospodine predsedniče porote, je li porota donela odluku u ovom slučaju?“, pitao je.

„Jeste, časni sudijo, donela je.“

Kao svaki advokat otkad su Rimljani smislili Justinijanov kodeks, pokušavao sam nešto da pročitam s lica porotnika dok su ulazili u sudnicu – prodavac muških odela, učitelj u penziji, i bled mladić, veren sa ćerkom kongresmena Čapmana, koji se oprezno osmehivao za vreme moje završne reči.

Njih nekoliko je gledalo pravo u Grejsi, što bi trebalo da je dobar znak za optuženu. Rešio sam da to tako shvatim i, pun nade, kratko se pomolio.

Sudija je izrecitovao: „Šta ste odlučili u predmetu protiv Grejs Džonson?“

Predsednik porote je napadno ustao, pa snažnim, jasnim glasom rekao: „Mi porotnici proglašavamo optuženu krivom po optužbi.“

U sudnici su zapraštali uzvici, jecaji, čak i ružan sporadičan pljesak.

Tras! Tras! Tras!

„Zahtevam red u sudnici“, vikao je sudija. Nek sam proklet ako nisam spazio blesak osmeha na njegovom licu pre nego što je uspeo da ga priguši.

Zagrlio sam Grejsi. Jedno od nas je drhtalo, a ispostavilo se da sam to ja. Meni, a ne njoj, oči su se punile vrelim suzama.

„Biće sve dobro, gospodine Korbete“, tiho mi je rekla.

„Ništa nije dobro, Grejsi. Ovo je sramno.“

Dva prestonička policajca uputila su se prema nama da je odvedu nazad u zatvor. Dao sam im znak da nam omogućće još koji trenutak.

„Ništa vi ne brinite, gospodine Korbete“, kazala je Grejsi.

„Čudni su putevi Isusovi.“

„Bog te blagoslovio, Grejsi. Uložićemo žalbu.“

„Hvala vam, gospodine Korbete, ali sad treba nešto da vam ispričam.“

„Šta to?“

Nagnula se k meni i prošaputala: „*Ja sam počinila taj zločin.*“

„Šta?“

„*Ja sam počinila taj zločin.*“

„Grejsi!“

„Imam petoro dece, gospodine Korbete. Ta starica mi skoro ništa nije plaćala. Trebao mi je novac. Zato sam naučila da uzmem srebro.“

„I... šta se dogodilo?“

„Išla sam trpezarijom sa srebrnim kovčežićem u ruku. Gospođa Davenport je ušla. Trebalo je da drema. E

pa, zavrištala je na mene kao sam đavo. Onda se zaletela na mene.“

Dok mi je govorila, Grejsi je bila pribrana, vrlo mirna, takoreći u transu.

„U ruci sam držala nož s koštanom drškom. Ne za nju – ne znam, za svaki slučaj. Kad se zatrčala na mene, okrenula sam se. Naletela je pravo na taj nož, gospodine. Kunem se da mi to nije bila namera.“

Oni policajci su izgleda shvatili da su dovoljno bili strpljivi. Prišli su nam i uhvatili Grejsi za ruke, pa je povel.

„Samo, kažem vam, gospodine Korbete...“

„Šta, Grejsi?“

„Uradila bih to opet.“

Sedmo poglavlje

CELOG PUTA NA POVRATKU kući iz sudnice tog vrelog junskog dana još nisam ni slutio kakve promene u životu očekuju mene i moju porodicu. Nisam imao nikakve naznake, nikakvog nagoveštaja.

Kad sam stigao, kuća je bila tiha i mračna. Prošao sam dnevnom sobom. Ni traga od Meg, Amelije i Alis.

Na kuhinjskom stolu hladila se pita od bresaka. Kroz prozor sam video kuvaricu Mejzi kako sedi na zadnjem stepeništu i ljušti pasulj u belu emajliranu činiju.

„Mejzi, je li Meg izašla?“, doviknuo sam.

„Jeste, gos'n Bene. Povala je i malecke. Ne znam kuda. Gospoja Korbet je bila neraspoločena kad je pošla. Sva crvena u licu, znate već kak'a ume da bude.“

Kakva ume da bude. Moja Meg, moja slatka žena iz Nove Engleske. Tako crvena u licu. *Znate kakva ume da bude.* Najfinija devojka na Radklifu, najlepša koja se pojavila iz Vorika na Rod Ajlendu. Zajapurena u licu.

A takva ume da bude zbog mene, morao sam da pomislím. Zbog mog neuspeha, zbog mog upornog neuspevanja.

Zbog sramote koju navlačim na našu kuću s onim beskrajnim „dobrotvornim slučajevima“ koje vodim za siromašne i obespravljene.

Otišao sam do dnevne sobe i s police uzeo bendžo. Pokušavao sam da naučim da sviram regtajm melodije otkad sam prvi put čuo tu novu muziku koja se raširila s juga krajem prošlog veka. Ta muzika je bučna i brza kao i oni novi motorni automobili što uznemiravaju konje po čitavoj zemlji.

Seo sam na klavirsku stolicu i pokušao da nateram nespretno prste da pronađu prve neuobičajene note te žive melodije. Toj muzici kao da se mnogo žuri, ali nešto u njoj me je vraćalo u mesto i vreme znatno sporije, možda i bolje, od svakog vremena u Vašingtonu. Neujednačene sinkope podsećale su me na zvuk koji sam slušao iz malenih crnačkih crkava u prirodi, u šumi oko Judore u Misisipiju, gde sam rođen i odrastao.

Kao dečak hiljadu puta sam prošao pored tih crkvica. Čuo sam tapšanje i grozničave amine. Sad se sve to pomešalo s brzim odsečnim tempom i sinkopiranom melodijom starih radničkih pesama. Kad se sve to smeša i ubrza, iz tog kutka Juga, tamo gde se sreću Luizijana, Misisipi i Arkanzas, ispadne regtajm.

Kad god bih čuo taj zvuk, bilo da dopire iz saluna s pogrešne strane Kapitol Hila, bilo s blistavog novog fonografa na Trgu Dipon, on bi me preselio iz vašingtonskog života na put sećanja, do Misisipija.

A kad god bih mislio o Misisipiju, neizbežno mi se javljalo majčino lice.

Osmo poglavlje

JUDORA, SEDIŠTE OKRUGA, smeštana je na čudnom mestu Misisipija, stotinak kilometara severno od državne granice s Luizijanom.

Moj otac uvaženi Everet Dž. Korbet možda je i najvažniji sudija u gradu, ali jedini zaista poznat građanin Judore jeste moja majka Luelen Korbet. Svi su je zvali „Diksilenska Pesnikinja“. Pisala je slatke i jednostavne sentimentalne stihove u istaknutim časopisima kao što su *Voburns vikli kompenjon* i *Bikon-lajt* kojima je plenila srca južnjačkih dama. Pisala je o svemu što je drago srcu južnjaka – o parobrodima na Misisipiju, mesečini u magnolijama, usamljenosti plemenite i ostarele konfederativne udovice.

No onog određenog dana u Judori...

Jedinac sam od sedam godina. Jednog letnjeg poslepodneva našao sam se s majkom u centru grada.

U centru su bili prodavnica stočne hrane i semena *Purina*, *Prva banka*, nekoliko prodavnica oko sudskog trga, restoran *Slajd in*, koji se specijalizovao za svežu morsku ribu iz Zaliva i prodavnice Bena Frenklina u kojoj se prodavalo sve po pet

i deset centi, a za koju je majka volela da kaže: „Oni prodaju sve što ti treba i ništa što zaista želiš.“

U julu je u Misisipiju uveliko leto, sa suncem što rano izlazi i ostaje na nebu čitavo poslepodne. Vazduh oko Zaliva je u svako doba godine tako vlažan da uveče moraš da prineseš cipele ognjištu da ne bi pobebele od buđi.

Nosio sam kratke pantalone, ali je mama bila „obučena za grad“ – u lepršavoj čipkanj haljini koja joj se vukla po zemlji, sa šalom boje neba i tamnoplavim resama i neizbežnim slavnim šeširoj širokog oboda. Svaki dečak za svoju majku misli da je lepa, ali ovog poslepodneva, sećam se, ona kao da je blistala.

Toga dana nam je zadatak bio da podignemo sedamnaest metara plavog pliša koji je mama naručila u Trgovini Sema Dženkinsa za nove zavese u trpezariji.

„Brojutro, Seme.“

„O, dobro jutro, gospođo Korbet. Danas baš izgledate lepo.“

„Hvala vam.“

Za mamu je to bilo premalo izgovorenih reči. Okrenuo sam se i pogledao je, ali mi se činilo da je sve u redu.

Sem Dženkins ju je i sâm osmotrio. „Mogu li vam nekako pomoći, gospođo Korbet?“

„Da“, rekla je. „Šeme. O. Izvinite.“

Nešto *nije bilo* kako treba. Zašto je mama zaplitala jezikom?

„Jeste li došli da uzmete tkaninu, gospođo Korbet?“, upitao je Sem. Umesto da mu odgovori, mama je žmirkala i trljala čelo.

„Gospođo Korbet? Dobro ste?“

Mama je ćutala. Samo je začuđeno gledala.

Zatim je opet ispustila onaj slabašni glas i zaplitala jezikom.

„Kad še.. kad...“

„Gospođo Korbet, jeste li... jeste li pili?“

Mama je polako zavrtela glavom i dalje trljajući čelo. Osetio sam kako mi ključa krv u telu.

„Ne budite blešavi. Ja ne... ja ne...“

Vrlo tiho sam je pitao: „Mama, šta je s tobom?“

„Bene, biće bolje da odvedeš mamu kući. Izgleda da je malo cvrcnula.“ Usiljeno se nasmejao.

„Mama nikad ne pije. Mora da je bolesna.“

„Bojim se da je tako. Bolesna od viskija.“

Iznenada su mami klecnula kolena. Srušila se na bok a onda, uz jak udarac, pala na pod. Sem Dženkins se okrenuo prema zadnjem delu radnje. „Henri, dođi ovamo! Ovde se na podu onesvestila jedna pijana gospođa.“

Deveto poglavlje

IZ RAZLIČITIH PRAVACA naišla su dva mlada momka. Jedan je bio belac riđe kose, a onaj viši je bio crnac, kako visok, tako i mršav.

„Pomoći ćete ovom dečaku da odvede mamu odavde“, rekao im je Sem Dženkins.

Beli momak se nagnuo nad mamu i pokušao da je podigne. Bila je sitna, ali nije mogao da nađe dobar ugao da je uspravi.

„Markuse, hoćeš li mi pomoći?“

„Gos'n Seme, mislim da je dama bolesna“, rekao je crni momak.

„Niko te nije pitao šta ti misliš“, odvratio je gospodin Dženkins. „Samo je izvedi iz radnje!“

Podigli su majku i izneli je na pločnik i smestili je na klupu uz valov s vodom.

„Sranje. Nije bolesna“, rekao je ridokosi. „Pijana je kô čep.“

Trudio sam se koliko sam mogao da se ne rasplačem, ali nisam mogao da zaustavim suze od kojih mi se zamaglio pogled. Bio sam bespomoćan i mali, a s majkom se dešavalo

nešto užasno, užasno loše. Mislio sam da bi mogla umreti na licu mesta.

Beli momak se vratio u radnju s gnušanjem tresući onom ridom grivom.

Tad mi je Markus vrlo tiho rekao: „Hoćeš mi pomoći da je odnesem do lekara?“

Uopšte se ne sećam kako smo stigli s majkom do kuće doktora Hantera. Ipak se sećam da je lekar rekao: „Luelen nije pijana. Ovo je apopleksija. Bene, imala je moždani udar. Vrlo mi je žao.“

Briznuo sam u plač.

Kasnije, kad sam razumeo šta su lekareve reči zaista značile, zažalio sam što mama nije bila pijana. Otad se sve u našem životu promenilo. Sutradan je smeštena u invalidska kolica i izgledala je dvadeset godina starije. Postepeno je povratila moć govora, ali je napuštala kolica samo kad je drugi podignu i spuste u kadu ili u krevet.

Napisala je nekoliko pesama o svom stanju – najpoznatije su *Pogled iz invalidskih kolica* i *Reči koje možda ne razumeš* – ali stalno je bila slaba i često rasejana.

Iznenadio sam se što je ponekad uživala da priča o onom danu u Dženkinsonovoj prodavnici. Smejala bi se na pomisao da su je smatrali pijanom, ali je i ponavljala pouku koju je tog dana izvukla: „Bene, upamti samo jedno. Pomogao nam je *crni* momak. Samo nam je on pomogao.“

Poslušao sam je. Imao sam to na umu u osnovnoj školi, u gimnaziji, na koledžu i na fakultetu. Sećao sam se toga kad god bi mi na vrata vašingtonske kancelarije ušao neko obojen, zabrinutog izraza lica i sa suzama u očima, i zatražio moju pomoć.

Ipak, ponekad nisam mogao da im pomognem. Isto kao što nisam mogao da pomognem Grejs Džonson.

Naslonio sam vrat bendža na ruku i zasvirao *Betinu*, naj-tužniji reg koji je Džoplin komponovao. Svaki ton te živahne, brze melodije je u molu, svaka nijansa joj je mračna.

Zbog svega toga sam se osećao bolje – možda donekle nostalgično za zavičajem, ali tu nema ničeg lošeg.

Deseto poglavlje

ZAČUH ŠKLJOCANJE ulaznih vrata, zatim radosno Amelijino i Alisino kikotanje dok žurno ulaze.

Za njima se čuo Megin ledeni glas.

„Brzo pozdravite oca, devojčice. Onda operite ruke pred večeru.“

Na vrata dnevne sobe pomolila se Amelija, veseli sedmogodišnji anđelak u crveno-beloj letnjoj haljini, a odmah za njom pojavila se Alis, i ona nalik tortici s jagodama i šlagom u istoj odeći.

Te haljine su jedino što je na devojčicama potpuno isto. Iako su bliznakinje, jedva i liče.

Amelija je niska, sitnih, tamnih i prelepih crta lica, baš kao njena majka. Alis je viša, plava i tanka, a na nesreću se umetnula na oca, mada ću reći da su se crte moje porodice lepše složile na njenom licu.

„Podsetite me opet koja je koja“, rekao sam ozbiljnog izgleda.

„Tata, *znaš ti*“, negodovala je Amelija. Alis je cijuknula od oduševljenja.

„Ne, potpuno sam zaboravio. Kako da vas razlikujem kad ste iste?“

Ameliji je to bilo urnebesno.

Meg je ušla u predsoblje. „Dođite, devojčice. Čule ste šta sam rekla.“

Uperio sam prst u Alis. „Aaa, *sad* se sećam. Ti si... Amelija.“

„A ti *mora* da si mamica!“ Amelija je pokazala na mene kikoćući se zbog svoje promućurnosti. Postoji li od toga slađi zvuk na svetu?

Kleknuo sam i poljubio nju, pa njenu sestru i obe ih čvrsto, očinski zagrlio.

„Gde ste vas dve danas izazivale muke?“

Smešnim nameštenim šapatom Alis je rekla: „Ne smemo da kažemo... ali krile smo se u crkvi.“

Meg ih je opet pozvala poslovnim tonom: „*Devojčice!*“

„Mama kaže da si u nevolji“, izvestila je Amelija. „Kaže da si u čabru.“

„A mi i nemamo čabar!“, kriknula je Alis smejući se.

„*Devojčice!*“ Taj glas nije trpeo gluposti.

Otrčale su mi iz naručja.